

Elintarvikemarkkinavaltuutettu
Livsmedelsmarknadsombudsmannen
The Food Market Ombudsman

Elintarvikemarkkinavaltuutetun toimintakertomus 2023

Sisällys

1 Johdon katsaus	1
2 Vaikuttavuus	2
2.1 Elintarvikemarkkinavaltuutetun painopisteet vuodelle 2023	2
2.2 Kansainvälinen yhteistyö.....	3
2.3 Elintarvikemarkkinavaltuutetun antamat ohjeistukset, suositukset ja ehdotukset	4
3 Toiminnallinen tehokkuus.....	6
3.1 Toiminnan kustannukset ja määrärahojen käyttö.....	6
4 Tuotokset ja laadunhallinta	8
4.1 Vireille tulleet ja käsitellyt asiat vuosina 2020–2023	8
4.2 Viestintä	13
4.3 Tapahtumat	14
4.4 Esiintymiset, tapaamiset ja vierailut sekä asiantuntijajäsenyydet.....	15
5 Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen	16
5.1 Henkisten voimavarojen hallinta.....	16
5.2 Henkilöstöressurssit ja henkilöstön rakenne.....	17
5.3 Työhyvinvointi ja kehittäminen.....	17
6 Tilinpäätösanalyysi	18
6.1 Tuotto- ja kululaskelma	18
6.2 Rahoituslaskelma	19
6.3 Kustannukset kululajeittain	20
7 Epäillyt väärinkäytökset	21
8 Kauppatapadirektiivin 10 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu raportti.....	22

1 Johdon katsaus

Vuosi 2023 oli elintarvikemarkkinavaltuutetun toimiston neljäs kokonainen toimintavuosi. Toimintansa aikana elintarvikemarkkinavaltuutettu on vakiinnuttanut asemansa elintarvikemarkkinoita seuraavana ja elintarvikemarkkinalaissa kielletyiksi säädettyjä kauppatapoja valvovana uutena viranomaisena.

Elintarvikemarkkinalakia muutettiin toimintavuoden alussa ja muutokset tulivat voimaan 1.5.2023. Uudistuneessa laissa elintarvikemarkkinavaltuutetun tehtäviä lisättiin ja täsmennettiin. Elintarvikemarkkinoiden kannalta keskeisimmät muutokset koskivat maataloustuotteiden ja elintarvikkeiden maksuaikoja ja palautusehtoja. Toimintavuoden aikana julkaistiinkin maksuaikoja koskeva ohjeistus ja neuvottiin elintarvikeketjun toimijoita uusien säännösten sisällöstä.

Toimintansa aikana elintarvikemarkkinavaltuutettu on havainnut, että laissa kielletyiksi säädettyjä kauppatapoja harjoittavista ostajista ei uskalleta tehdä varsinaisia toimenpitepyyntöjä. Ilmiö on koko EU:n laajuinen ja johtuu ymmärrettävästi liikesuhteen katkeamisen pelosta. Vastauksena tähän ilmiöön elintarvikemarkkinavaltuutettu on lisännyt viestintää siitä, mitkä ovat sopijapuolten oikeudet ja velvollisuudet. Vuonna 2023 julkaistiin myös sekä ruokaketjun toimijoille että laajemmalle yleisölle opas elintarvikemarkkinoiden sääntelystä ja valvonnasta. Vuoden aikana ryhdyttiin myös toteuttamaan alakohtaisia kyselyitä, joilla pyritään anonyymisti saamaan ajantasaista ja entistä tarkempaa tietoa lain noudattamisesta. Ensimmäiset kyselyt suunnattiin leipomoalan ja liha-alan toimijoille.

Koko ruokaketjua koskeva kustannuskriisi on ensimmäisinä toimintavuosina vaatinut elintarvikemarkkinavaltuutetun määrätietoisia toimia. Elintarvikemarkkinavaltuutettu on edistänyt ruokaketjun toimijoiden sopimusneuvotteluja ja neuvonut alan toimijoita. Vaikka vuoden 2023 aikana akuuttien toimien tarve väheni, elintarvikemarkkinavaltuutetun ehdotus kustannusindeksien rakentamiseksi elintarvikealalle (12.10.2022) huomioitiin pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelmassa. Vuoden 2021 lopussa perustettu ruokaketjun keskeisistä toimijoista koostuva yhteistyöryhmä on jatkanut toimintaansa. Ryhmällä on jatkossakin suuri merkitys elintarvikemarkkinavaltuutetun tehtävien hoitamisessa. Elintarvikemarkkinavaltuutettu arvioi, että kun alakohtaisten kyselyiden tulokset tuovat alakohtaisia lain noudattamisen ongelmia näkyviksi, yhteistyössä alan toimijoiden etujärjestöjen kanssa ongelmia voidaan kustannustehokkaasti vähentää.

Vuonna 2023 toteutetut toiminnan painopisteet muodostavat pohjan elintarvikemarkkinavaltuutetun tulevaisuuden toiminnalle. Maa- ja metsätalousministeriö ja elintarvikemarkkinavaltuutettu eivät ole tähän mennessä solmineet tulossopimuksia, joissa olisi sovittu esimerkiksi valvonnan yhteiskunnallisista vaikuttavuus- ja tuloksellisuustavoitteista sekä niiden saavuttamiseen tarvittavista resursseista. Näistä seikoista on tarkoitus sopia kuluvan vuoden aikana.

2 Vaikuttavuus

2.1 Elintarvikemarkkinavaltuutetun painopisteet vuodelle 2023

Elintarvikemarkkinavaltuutettu on itsenäinen ja riippumaton viranomainen, joka toimii elintarvikemarkkinoiden toimivuuden parantamiseksi ja hyvien liike tapojen vastaisten käytäntöjen estämiseksi. Valtuutettu toimii maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalla.

Elintarvikemarkkinavaltuutettu antaa elintarvikeketjuun liittyviä suosituksia, lausuntoja ja ehdotuksia, sekä tiedottaa ja neuvoo elintarvikeketjun toimijoita hyvistä liike tavoista. Valtuutettu valvoo laissa säädettyjen vaatimusten ja kieltojen noudattamista. Tehtäviin kuuluvat elintarvikeketjussa esiintyvien sopimusehtojen ja käytäntöjen sekä hyvien liike tapojen mukaisten menettelyjen valvonta.

Valtuutettu toimii erityisesti asioissa, joilla on elintarvikeketjun toimivuuden kannalta huomattavaa merkitystä tai joissa voidaan olettaa yleisimmin esiintyvän huomattavia ongelmia.

Elintarvikemarkkinavaltuutetun toiminnan selkiyttäminen sidosryhmille

Elintarvikemarkkinavaltuutettu pyrkii toimintasuunnitelman mukaan vuoden 2023 aikana tekemään enemmän työtä, joka vaikuttaa suoraan ketjun toimijoihin.

Elintarvikemarkkinavaltuutetun vuoden 2022 lopulla toteuttaman kyselyn perusteella suurin osa kyselyyn vastanneista elintarvikeketjun toimijoista tietää, että Suomessa on elintarvikemarkkinavaltuutettu. Vastaavasti noin puolet kyselyyn vastanneista ilmoitti tietävänsä ainakin jotain siitä, mitä elintarvikemarkkinavaltuutettu tekee.

Valtaosa vastaajista ilmoitti myös tietävänsä, että Suomessa on elintarvikemarkkinalaki. Lain uudistus ja sen sisältö tunnettiin jo selvästi heikommin. Merkittävä osa vastaajista kuitenkin koki, että elintarvikemarkkinalaki on vaikuttanut elintarvikeketjun toimintaan myönteisesti.

Elintarvikemarkkinavaltuutettu on toimintansa selkiyttämiseksi ryhtynyt toteuttamaan alakohtaisia kohdennettujen kyselyitä, joissa kysytään toimijoiden havaintoja lain noudattamisesta. Yhteistyössä toimialajärjestöjen kanssa toteutettavien kyselyiden tarkoitus on paitsi tuottaa lain valvontaan tarvittavaa tietoa myös lisätä alan toimijoiden tietoisuutta oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan.

Yhteistyö elintarvikeketjussa

Vuoden 2023 toimintasuunnitelman mukaan elintarvikemarkkinavaltuutettu keskittyy erityisesti edistämään yhteistyötä elintarvikeketjussa.

Ruokaketjun kustannuskriisin aikana yhdessä keskeisten elintarvikealan keskusjärjestöjen kanssa perustetun yhteistyöryhmän tavoitteena on vahvistaa ruokaketjun yhteistyötä ja etsiä keinoja kannattavuustilanteen parantamiseksi muun muassa käymällä keskusteluja yhteisen tilannekuvan luomiseksi ja vahvistamalla ruokaketjun toimijoiden välistä yhteistyötä sekä luottamusta.

Elintarvikemarkkinavaltuutetun johdolla toimivaan työryhmään kuuluvat MTK:n, SLC:n, Elintarviketeollisuusliitto ry:n ja Päivittäistavara kauppa ry:n johdon edustajat. Ryhmä

kokoontui vuoden 2023 aikana 10 kertaa. Kokouksissaan se on kuullut laajasti viranomaisia, tutkijoita ja ruokaketjuun kuuluvia toimijoita.

2.2 Kansainvälinen yhteistyö

Euroopan unionin tason yhteistyö

Elintarvikemarkkinavaltuutettu toimii Euroopan unionin hyvän kauppatavan vastaisista käytännöistä yritysten välisissä suhteissa maataloustuote- ja elintarvikeketjussa annetun direktiivin (EU) 2019/633 (jäljempänä kauppatapadirektiivi) mukaisena valvontaviranomaisena Suomessa. Itsenäisenä ja riippumattomana viranomaisena elintarvikemarkkinavaltuutetun tehtävänä on varmistaa kauppatapadirektiivissä säädettyjen kieltojen tehokas täytäntöönpanon valvonta Suomessa.

Kauppatapadirektiivi velvoittaa Euroopan komissiota ja jäsenvaltioiden valvontaviranomaisia tekemään tiivistä yhteistyötä. Siten voidaan varmistaa yhteinen lähestymistapa direktiivissä vahvistettujen sääntöjen soveltamiseen. Direktiivi korostaa erityisesti jäsenvaltioiden velvollisuutta tarjota toisilleen vastavuoroista apua esimerkiksi jakamalla tietoja ja avustamalla tutkimuksissa, joilla on valtioiden rajat ylittävä ulottuvuus.

Edistääkseen täytäntöönpanon tehokasta valvontaa komissio on kauppatapadirektiivin perusteella veloitettu olemaan apuna järjestämässä jäsenvaltioiden valvontaviranomaisten välisiä säännöllisiä kokouksia, joissa on mahdollista jakaa direktiivin säännösten soveltamisen kannalta asiaankuuluvia tietoja, parhaita käytäntöjä, tietoja uusimmasta kehityksestä, valvontakäytäntöjä ja suosituksia. Valvontaviranomaisten on kokoonnuttava vähintään kerran vuodessa keskustelemaan direktiivin soveltamisesta komissiolle laadittavien vuosikertomusten pohjalta. Komissio on lisäksi perustanut ja hallinnoi verkkosivustoa, joka mahdollistaa valvontaviranomaisten välisen ja komission kanssa tapahtuvan tietojenvaihdon.

Elintarvikemarkkinavaltuutetun toimisto osallistui vuonna 2023 komission koordinoiman jäsenvaltioiden valvontaviranomaisten verkoston (UTP Enforcement network) toimintaan. Euroopan komission maatalouden ja maaseudun kehittämisen pääosaston UTP-yksikkö järjesti vuonna 2023 neljä tiettyyn aihealueeseen keskittyvää kokousta (focus meetings) sekä kaksi yleiskokousta (plenary meetings). Näissä kokouksissa käsiteltiin muun muassa rajat ylittävien tapausten tutkintaa sekä kauppatapadirektiivin liikevaihtorajoja. Tutkijatason kokous järjestettiin toukokuussa 2023 ja siinä aiheena oli esimerkiksi jäsenvaltioiden vuosiraportit sekä vuosittaiset UTP-kyselyt. Päällikkötason kokous järjestettiin marraskuun 2023 alussa. Sen aihealueita olivat muun muassa verkoston vuoden 2023 toiminta sekä kauppadirektiivin tuleva arviointi.

Euroopan komission tehtävänä on valvoa kauppatapadirektiivin täytäntöönpanoa jäsenvaltioissa. Lisäksi komission tehtävänä on arvioida direktiivin tehokkuutta. Tämän mahdollistamiseksi jäsenvaltioiden valvontaviranomaisten on toimitettava komissiolle vuotuinen kertomus, jossa on tarpeen mukaan annettava määrällisiä ja laadullisia tietoja valituksista, tutkimuksista ja tehdyistä päätöksistä. Vuoden 2023 toimintaa koskeva raportti on sisällytetty toimintakertomukseen.

2.3 Elintarvikemarkkinavaltuutetun antamat ohjeistukset, suositukset ja ehdotukset

Ohjeistukset

Ohjeistus maksuajoista 29.8.2023

Elintarvikemarkkinavaltuutettu julkaisi elokuun lopussa uuden, päivitetyn maksuaikaohjeistuksen. Ohjeistukseen on koottu keskeiset tiedot enimmäismaksuaikoja koskevan sääntelyn noudattamisen tueksi. Ohjeistuksessa käsitellään muun muassa sitä, mitkä ovat uudet enimmäismaksuajat, mihin sopimukseen niitä tulee soveltaa sekä millaisia poikkeuksia maksuaikoihin voidaan sopia. Lisäksi ohjeistus pyrkii selkeyttämään muun muassa sitä, mitä laissa esitetty tavarantoimittajan aloite tarkoittaa. Ohjeistus avaa myös konkreettisin esimerkein muun muassa maksuajan alkamisajankohtaa ja sitä, mikä vaikutus toimitusten säännöllisyydellä on maksuaikaan.

Opas elintarvikemarkkinoiden sääntelystä ja valvonnasta 3.11.2023

Elintarvikemarkkinavaltuutettu julkaisi marraskuun alussa oppaan elintarvikemarkkinoiden sääntelystä ja valvonnasta. Ajatus oppaan tekemiseen syntyi elintarvikemarkkinavaltuutetun toimiston keväällä 2023 järjestämässä seminaarissa ”Elintarvikemarkkinoiden sääntely ja valvonta”. Elintarvikemarkkinavaltuutetun toimistossa toimitetun oppaan tarkoituksena on selkeyttää eri toimijoiden rooleja elintarvikemarkkinoiden sääntelyssä ja valvonnassa. Oppaassa avataan elintarvikemarkkinavaltuutetun lisäksi Kilpailu- ja kuluttajaviraston (KKV) sekä Keskuskauppakamarin kolmen elintarvikemarkkinoiden sääntelyn ja valvonnan kannalta merkittävimmän lautakunnan eli Elintarvikeketjun kauppatapalautakunnan, Liiketapalautakunnan sekä Elintarvikemarkkinointilautakunnan toimintaa. Lisäksi oppaassa esitellään alan keskeistä sääntelyä.

Suosituks

Valtuutettu voi antaa hyviä kauppatapoja koskevia suosituksia esimerkiksi ajankohtaisiin aiheisiin liittyen. Elintarvikemarkkinavaltuutetun toimisto ei antanut vuonna 2023 yhtään suositusta.

Ehdotukset

Elintarvikemarkkinavaltuutettu voi vaikuttaa elintarvikeketjun toimivuuden edistämiseen muun muassa tekemällä ehdotuksia. Valtuutettu seuraa elintarvikemarkkinoihin liittyvää päätöksentekoa, yhteiskunnallista keskustelua ja yhteiskunnasta nousevia ilmiöitä. Tarvittaessa valtuutettu tekee eri tahoille ehdotuksia ajankohtaisista toimialaa koskevista aiheista, joilla kiinnitetään toimijoiden huomiota elintarvikemarkkinoiden toimivuuteen ja pyritään edistämään positiivista muutosta. Ehdotusten vaikuttavuutta arvioidaan seuraamalla toteutunutta muutosta esitetyissä asioissa.

Elintarvikemarkkinavaltuutetun toimisto ei tehnyt vuonna 2023 yhtään ehdotusta. Elintarvikemarkkinavaltuutetun edellisen vuoden ehdotus kustannusindeksien rakentamiseksi elintarvikealalle (12.10.2022) on kuitenkin huomioitu sekä maa- ja metsätalousministeriön tilaamassa ja Luonnonvarakeskuksen (Luke) laatimassa 31.3.2023 julkaistussa esiselvityksessä kustannusindeksien rakentamisesta elintarvikealalle Suomessa, että pääministeri Petteri Orpon 16.6.2023 julkaistussa hallitusohjelmassa.

Luken laatiman esiselvityksen tausta ja lähtökohdat -osiossa on todettu, että myös elintarvikemarkkinavaltuutettu on ehdottanut, että elintarvikeketjuun kehitetään kustannusindeksejä, joiden avulla voidaan edistää esimerkiksi tuotantokustannusten aiheuttamien markkinamuutosten välittymistä elintarvikeketjussa. Hallitusohjelman mukaan alkutuottajien sopimusasemaa parannetaan avoimella, elintarvikeketjun eri osien kustannuksia kuvaavalla tilastoinnilla ja edistämällä kustannusindeksien käyttöönottoa osapuolten välillä elintarvikemarkkinavaltuutetun ehdotuksen mukaisesti sopimusvapautta loukkaamatta.

3 Toiminnallinen tehokkuus

3.1 Toiminnan kustannukset ja määrärahojen käyttö

Toiminnan kustannukset vuonna 2023 olivat yhteensä noin 550.000 euroa. Tilikauden menot pienenivät 65.000 euroa edellisvuoteen verrattuna. Suurin osa eli n. 80 % toimiston kuluista kohdistui henkilöstömenoihin.

Toimintamenojen tuotto- ja kululaskelma löytyvät kohdasta 6.1, rahoituksen rakenne kohdasta 6.2. ja kustannukset kululajeittain kohdasta 6.3.

Elintarvikemarkkinavaltuutetun kustannukset, tuotot ja henkilötyöpanos vuonna 2023

Ydintoiminto	Toteuma 2022			Tavoite 2023			Toteuma 2023		
	Kustannukset	Tuotot	Htv	Kustannukset	Tuotot	Htv	Kustannukset	Tuotot	Htv
	1 000 €	1000€		1 000 €	1000€		1 000 €	1000€	
Elintarvikemarkkinavaltuutettu	619	4	7	641	4	7	552	2	6

Taulukko 1. Elintarvikemarkkinavaltuutetun kustannukset, tuotot ja henkilötyöpanos

Elintarvikemarkkinavaltuutetun toimiston henkilöstömenot vuonna 2023 olivat 438.334 euroa. Henkilöstömenojen toteuma oli 91.000 euroa pienempi kuin tavoite. Henkilöstömenojen tavoitteen alittuminen on johtunut henkilöstön vaihtuvuudesta ja siitä aiheutuneesta henkilöstövajeesta. Tavoitteena oli palkata toimistoon lakimies vuoden 2023 alusta, mutta rekrytoinnin viivästymisen vuoksi lakimies aloitti tehtävässään vasta lokakuussa. Lisäksi toimistossa työskenteli vain yksi puolen vuoden korkeakouluharjoittelija alkuperäisen kahden sijasta.

Toimiston työpanoksen laskennallinen määrä vuonna 2023 oli yhteensä 5,7 henkilötyövuotta (htv), johon sisältyi 5,2 htv:n työpanos elintarvikemarkkinavaltuutetusta, asiantuntijoista ja johdon assistentista sekä lisäksi 0,5 htv:n työpanos korkeakouluharjoittelijasta. Toimiston toiminnan kannalta välttämättömien tehtävien hoitamisesta on väliaikaisesti paikattu määräaikailla nimityksillä.

Elintarvikemarkkinavaltuutetun mukaan Ruokavirasto huolehtii valtuutetun toimiston hallintopalveluista. Hallinnolliset palvelut koostuvat esihenkilöstöstä, henkilöstö-, talous-, IT- ja käyttäjäpalveluista. Käyttäjäpalvelut sisältävät muun muassa vuokra- ja sähkökuluja, turvallisuus-, kulunvalvonta-, kirjaamo- ja lähettämöpalveluja. Ruokavirasto peri vuonna 2023 elintarvikemarkkinavaltuutetun toimistolle tarjoamistaan hallinnollisista palveluista yhteensä 50.000 euroa.

Elintarvikemarkkinavaltuutetun toimiston palvelujen ostot koostuivat useista erilaisista ulkoisilta palvelujentarjoajilta hankituista palveluista. Tällaisia olivat muun muassa työterveyspalvelut, erinäiset viestinnän palvelut, käännöspalvelut, tilatut asiantuntijalausunnot ja valtuutetun järjestämän seminaarin sekä muiden tilaisuuksien tarjoilut. Lisäksi henkilöstö on osallistunut muutamiin erilaisiin maksullisiin tilaisuuksiin. Palvelujen ostot ylittyivät hieman tavoitteesta, koska vuoden 2023 kehukseen ei ollut huomioitu työterveyspalvelujen kustannuksia.

Tarvikkeiden ja tavaroiden hankinta on muodostunut suurimmalta osin erilaisista juridisista ja markkinoita käsittelevistä aineistoista, kuten sähköisistä lakitietopalveluista sekä lehti- ja

ammattikirjallisuustilauksista. Lisäksi on tehty muita hankintoja, kuten edustuslahjoja sidosryhmille ja yhteistyökumppaneille. Elintarvikemarkkinavaltuutetun toimisto osallistui näytteilleasettajana OKRA-maatalousnäyttelyyn, johon on hankittu erilaisia mainos- ja markkinointitarvikkeita. Lisäksi näyttelyyn osallistumisesta aiheutui erinäisiä osaston yhteisiä kuluja, kuten osallistumismaksu sekä sähkö- ja verkkoyhteyskuluja.

Toimiston muut kulut koostuvat pääosin matkakustannuksista. Elintarvikemarkkinavaltuutettu on tehnyt vuoden aikana useita vierailuita ympäri Suomen, tutustuen mm. päivittäistavaraketjujen eri myymälöiden sekä erilaisten pientuottajien ja teollisuusyritysten toimintaan. Matkakustannusten määrään on lisäksi vaikuttanut lisääntynyt kansainvälinen yhteistyö. Kansainvälistä yhteistyötä on toteutettu etenkin Euroopan unionin jäsenvaltioiden toimivaltaisten valvontaviranomaisten kesken. Muut kulut ylittyivät noin 5.700 euroa tavoitteesta. Vuoden 2022 matkakuluista reilut 12.000 euroa siirtyi vuoden 2023 toimintamenoille, koska niitä ei ehditty käsitellä ennen edellisvuoden tilikauden sulkeutumista. Vuoden 2023 matkakustannukset ovat arviolta noin 18.000 euroa sekä muut kulut 1.500 euroa.

4 Tuotokset ja laadunhallinta

4.1 Vireille tulleet ja käsitellyt asiat vuosina 2020–2023

Toimenpide	2020	2021	2022	2023
Neuvonta, ohjaus ja lausunnot, josta	10	47	50	39
Lausunnot	2	0	4	2
Neuvonta-asiat	8	40	39	35
Ohjeistukset	0	4	2	2
Suosituks	0	1	2	0
Ehdotukset	0	0	1	0
Kyselyt, haastattelut ja muut taustaselvitykset	0	2	2	4
Valvonta-asiat, josta	0	0	1	2
Vireille	0	0	1	2
Päätökset	0	0	0	0
EU-asiat, josta	0	1	6	7
Viranomaisyhteistyö	0	1	5	6
Raportointi	0	0	1	1

Taulukko 2. Toimenpiteet 2020–2023

Neuvonta-asiat

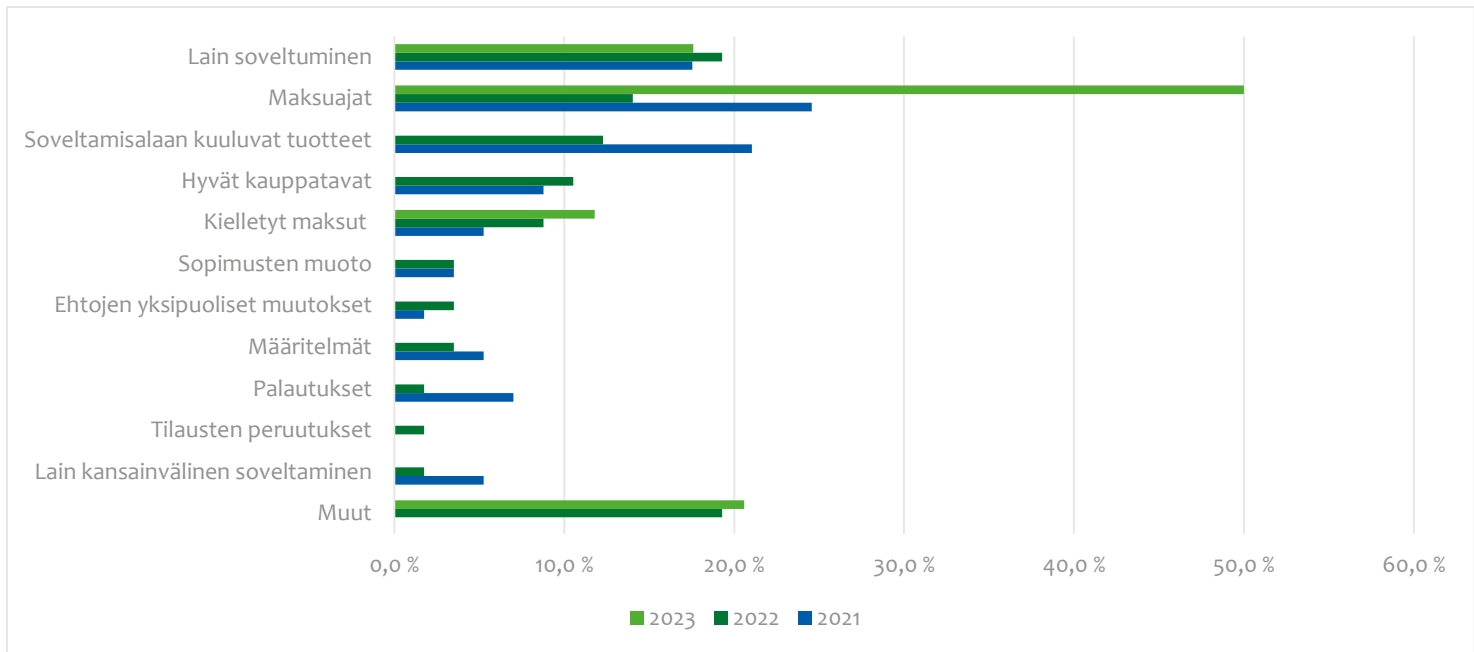
Elintarvikemarkkinavaltuutetun toimiston saamien elintarvikemarkkinalakiin liittyvien yhteydenottojen, kysymysten ja neuvontapyyntöjen määrä vuonna 2023 laski hieman kahdesta edeltävästä vuodesta.

Elintarvikemarkkinavaltuutetun toimiston vuotta 2023 koskevassa toimintasuunnitelmassa on todettu, että yleinen neuvonta ja ohjeistusten antaminen elintarvikemarkkinalain soveltamisesta ovat elintarvikemarkkinavaltuutetun toimiston painopistealueita vuonna 2023.

Elintarvikemarkkinalakia uudistettiin vuonna 2023. Uudistuneessa laissa elintarvikemarkkinavaltuutetun tehtäviä on lisätty ja täsmennetty. Viranomaisen määritelmän tarkentaminen selkeyttää lain soveltamisalaan kuuluvia tahoja. Lakimuutoksen myötä maataloustuotteiden ja elintarvikkeiden maksuaika on jatkossa enintään 14 päivää. Tähän on kuitenkin mahdollista sopia poikkeuksia toimittajan aloitteesta. Ostaja ei jatkossa saa palauttaa tavarantoimittajalle myymättä jääneitä maataloustuotteita tai elintarvikkeita maksamatta niistä tai niiden hävittämisestä. Uudistettu elintarvikemarkkinalaki astui voimaan 1.5.2023.

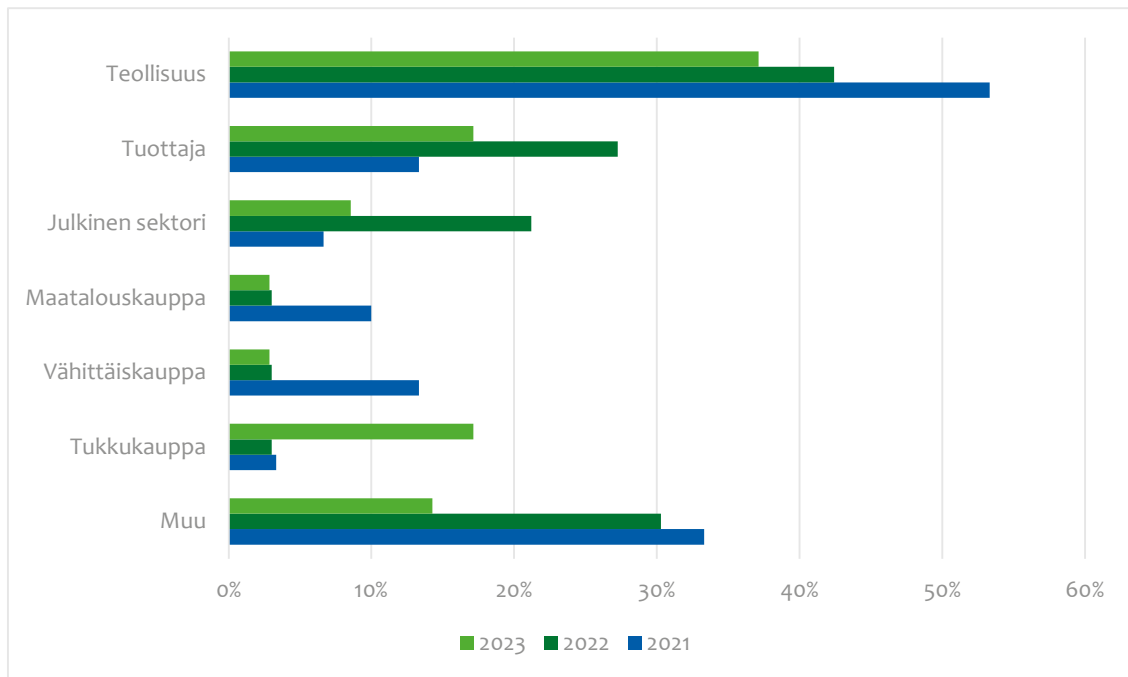
Eniten yhteydenottoja vuonna 2023 valtuutetulle tuli maksuaikoihin liittyen. Puolet kaikista vuonna 2023 tulleista yhteydenotoista koski maksuaikoja. Tämän voidaan katsoa olevan suoraa vaikutusta elintarvikemarkkinalakiin 1.5.2023 tehdyistä muutoksista. Toiseksi eniten yhteydenottoja tuli muista, kuin elintarvikemarkkinalakiin suoranaisesti liittyvistä asioista. Ryhmään ”Muut” sisältyy esimerkiksi elintarvikemarkkinavaltuutetun toimivaltaan kuulumattomat asiat (kuten kilpailuasiat) sekä viranomaisten väliseen tietojen vaihtoon kuuluvat asiat.

Hieman alle viidennes kaikista yhteydenotoista koski elintarvikemarkkinain soveltumista tiettyihin tilanteisiin. Lain soveltamisalaan liittyvien kysymysten määrä laski hieman vuoteen 2022 verrattuna. Vuonna 2023 yksikään lain soveltamisalaan liittyvistä kysymyksistä ei koskenut lain soveltamisalaan kuuluvia tuotteita, kun taas vuonna 2022 yli 12 prosenttia kaikista kysymyksistä liittyi siihen. Elintarvikemarkkinavaltuutettu julkaisi loppuvuodesta 2021 ohjeistuksen lain soveltamisalaan kuuluvista tuotteista ja juomista. Ohjeistuksen avulla alan toimijoille pyrittiin antamaan työkaluja sen selvittämiseen, kuuluuko jokin tuote lain soveltamisalaan vai ei. Yhteydenottojen määrän vähenemisen taustalla voi siis olla se, että elintarvikemarkkinoiden toimijat ovat löytäneet ohjeistuksen hyvin.

Kuvio 1. Elintarvikemarkkinavaltuutetun saamien yhteydenottojen ja neuvontapyyntöjen aiheet

Eniten yhteydenottoja vuoden 2022 tapaan elintarvikemarkkinavaltuutetun toimistoon vuonna 2023 tuli teollisuuden toimijoilta, lähes 40 prosenttia kaikista yhteydenotoista. Suurin muutos vuoteen 2022 verrattuna yhteydenottotahoissa tapahtui tukkukaupan toimijoiden yhteydenottomäärissä: vuonna 2022 kaikista yhteydenottotahoista vain kolme prosenttia oli tukkukauppoja, kun vuonna 2023 tukkukauppojen osuus oli 17 prosenttia kaikista yhteydenottajista. Puolestaan julkinen sektori otti vuonna 2023 yhteyttä Elintarvikemarkkinavaltuutetun toimistoon merkittävästi vähemmän kuin edellisvuonna: vuonna 2023 julkisen sektorin osuus kaikista yhteydenottajista oli yhdeksän prosenttia, kun se vuonna 2022 oli 21 prosenttia.

Kuvio 2. Elintarvikemarkkinavaltuutetun saamien yhteydenottojen taustatahojen luokittelu

Lausunnot

Elintarvikemarkkinavaltuutettu pyrkii antamiensa lausuntojen kautta esimerkiksi lainsäädäntöhankkeissa vaikuttamaan tulevan lainsäädännön sisältöön tuomalla esiin omia näkemyksiään ja kokemuksiaan lainsäädännön toimivuudesta ja mahdollisista muutostarpeista.

Vuonna 2023 elintarvikemarkkinavaltuutetun toimisto antoi kaksi lausuntoa.

Lausunto talousvaliokunnalle valtioneuvoston kaupan tulevaisuusselonteosta (VNS 12/2022 vp) 1.2.2023

Eduskunnan talousvaliokunta pyysi elintarvikemarkkinavaltuutetulta asiantuntijalausuntoa valtioneuvoston kaupan toimialan tulevaisuusselonteosta. Valtioneuvoston kaupan toimialan tulevaisuusselonteko kuvaa kaupan toimialan tilanne-, muutos- ja tulevaisuuskuvaa sekä esittää kehittämissuhteita ja johtopäätöksiä poliittisille päätöksentekijöille toimialan strategiseen ja pitkäjänteiseen kehittämiseen. Tulevaisuusselonteko on rajattu koskemaan kuluttajakauppaa (tuotteet ja palvelut) sisältäen päivittäistavarakaupan ja tukkukaupan välisen ketjun.

Elintarvikemarkkinavaltuutettu katsoi lausunnossaan, että selonteko on perusteellisesti laadittu ja kattava. Selonteon sisältöalueista elintarvikemarkkinavaltuutetun toiminta ja toimivaltuudet liittyvät toimiviin markkinoihin, joten elintarvikemarkkinavaltuutetun lausunnossa keskityttiin selonteon lukuun kahdeksan ”Markkinoiden toimivuus ja kilpailullisuus sekä markkinoiden välinen sääntely”.

Elintarvikemarkkinavaltuutettu totesi lausunnossaan, että valtuutettu voi tietyissä lainrikkomistilanteissa antaa huomautuksen, julkisen varoituksen, kieltää menettelyn jatkamisen tai tehdä markkinaoikeudelle esityksen seuraamusmaksun määrittämiseksi. Lisäksi elintarvikemarkkinavaltuutettu piti selonteon tiedon epäsymmetristä jakautumista koskevaa kirjausta tärkeänä.

Lausunto valtioneuvoston kirjelmästä eduskunnalle ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi kaupallisissa toimissa tapahtuvien maksuviivästyksen torjumisesta (U 62/2023 vp) 10.11.2023

Lakivaliokunta pyysi elintarvikemarkkinavaltuutetun asiantuntijalausuntoa Valtioneuvoston kirjelmästä eduskunnalle ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi kaupallisissa toimissa tapahtuvien maksuviivästyksen torjumisesta. Lakivaliokunta pyysi, että elintarvikemarkkinavaltuutetun lausunnossa tuotaisiin erityisesti esille kokemuksia elintarvikemarkkinain maksuaikasääntelyn valvonnasta.

Elintarvikemarkkinavaltuutettu yhtyi lähtökohtaisesti valtioneuvoston kirjelmässä esitettyihin kantoihin.

Elintarvikemarkkinavaltuutettu kertoi lausunnossaan, että se on saanut runsaasti maksuaikasääntelyä koskevia yhteydenottoja. Varsinaisen viranomaisvalvonnan kokemukset maksuaikasääntelyn osalta ovat kuitenkin jo yksin sääntelyn lyhyen voimassaolon takia vielä hyvin vähäisiä.

Elintarvikemarkkinavaltuutettu toi esiin lausunnossaan, että ehdottoman enimmäismaksuajan säätäminen kaikkeen elinkeinotoimintaan tulee merkitsemään merkittävää poikkeusta sopimusvapauden periaatteeseen. Toisin sanoen viranomaisen tulisi puuttua kaikkiin sellaisiin sopimusjärjestelyihin, joissa maksuaika olisi 30 päivää pidempi molempien osapuolten aidon tahdon ja jopa juuri heikomman sopijaosapuolen toivomuksen ja objektiivisestikin arvioituna hänen etunsa mukaisesti.

Komission asetusehdotuksen mukaan jäsenvaltioiden olisi asetettava asetuksen täytäntöönpanosta vastaava kansallinen viranomainen tai kansalliset viranomaiset ja säädettävä niiden toimintaa koskevat toimivalta- ja seuraamussäännökset. Elintarvikemarkkinavaltuutetun mukaan ehdotuksen perusteella kyse on ainakin osin valvontaviranomaisten selvästi päällekkäisistä toiminnoista. Elintarvikemarkkinavaltuutettu totesi lausunnossaan, että valvontaviranomaisen asettamisessa olisi hyvä huolellisesti selvittää sektorikohtaisista eroista huolimatta mahdollisesti saavutettavissa olevat synergiaedut ja säästömahdollisuudet. Lisäksi elintarvikemarkkinavaltuutettu totesi, että olisi hyvä pohtia mahdollisuutta siihen, että valvontaa tehtäisiin kustannustehokkaasti yhdessä ja samassa tai vähintäänkin tiiviisti toisiinsa kytköksissä olevissa viranomaisissa. Tämä mahdollistaisi resurssien ja asiantuntemuksen tehokkaan käytön sekä vähentäisi riskejä keskenään ristiriitaisista ratkaisuista.

Valvonta-asiat

Elintarvikemarkkinavaltuutetun toimistossa tuli vuonna 2023 vireille kaksi hunaja-alan maksukäytäntöjä koskevaa valvonta-asiaa, jotka otettiin käsiteltäväksi oma-aloitteisesti. Taustalla oli neuvonta-asioina käsiteltyjä hunaja-alan toimijoilta saatuja vihteitä.

Elintarvikemarkkinavaltuutetun toimiston vuotta 2023 koskevassa toimintasuunnitelmassa on todettu, että valvontatoiminnan tehostamiseksi valtuutetun toimisto jatkaa vuoden 2023 aikana anonyymien käsittelykanavan käyttöönoton selvittämistä. Elintarvikemarkkinavaltuutetun toimisto on jo vuoden 2022 aikana alkanut kartoittamaan muun muassa muilla viranomaisilla käytössä olevia välineitä ja käynyt keskusteluja esimerkiksi Kilpailu- ja Kuluttajaviraston (KKV) sekä Ruokaviraston kanssa. Saatujen tietojen perusteella muista UTP-valvontaviranomaisista esimerkiksi Saksan, Ruotsin ja Itävallan valvontaviranomaisilla on, tai on tulossa käyttöön ilmiäntokanava.

Eri tahojen kanssa käytyjen keskustelujen ja saadun palautteen perusteella kynnys toimenpidepyyntöjen tekemiseen viranomaiselle on edelleen suuri.

Elintarvikemarkkinavaltuutetulle tehtyjen toimenpidepyyntöjen vähäisyyttä voidaan selittää ainakin osin markkinoiden pienuudella. Markkinoilla, joilla useimmat toimijat tuntevat toisensa hyvin, kynnys saattaa asia viranomaisen tutkittavaksi on korostuneen suuri. Tämä on käynyt ilmi valtuutetun toiminnassa ja alan toimijoiden kanssa käydyissä keskusteluissa. Moni yrittäjä saattaa perustellusti pelätä liikesuhteen vaarantuvan tai yhteydenotosta seuraavan erilaisia kustotoimenpiteitä ostajan taholta. Sama huomio tehtiin jo vuoden 2022 lopulla toteutetun kyselyn tuloksissa. Valtuutettu on omalla toiminnallaan pyrkinyt kehittämään alan toimintakulttuuria avoimempaan ja reilumpaan suuntaan. Toimintatapojen muuttuminen parempaan suuntaan vie kuitenkin aikaa.

EU-asiat

Elintarvikemarkkinavaltuutetun keskeisimmät kansainväliset sidosryhmät ovat Euroopan komissio ja EU:n jäsenvaltioiden valvontaviranomaiset. Komission koordinoima jäsenvaltioiden valvontaviranomaisten verkosto aloitti toimintansa kesällä 2022. Verkosto mahdollistaa monipuolisen yhteistyön jäsenvaltioiden ja komission välillä. EU:n UTP-viranomaiset ja komissio esimerkiksi jakavat keskenään kokemuksia lainsäädännön soveltamisesta tiedustelujen (request for information, RFI) kautta.

Elintarvikemarkkinavaltuutettu sai vuonna 2023 verkostosta muilta viranomaisilta kuusi tiedustelua. Kyselyt kohdistuivat muun muassa elintarvikemarkkinavaltuutetun soveltamiskäytäntöön tietyissä asioissa sekä valvontaviranomaisten toimivaltaan. Tiedustelujen tavoitteena on edistää yhdenmukaista soveltamiskäytäntöä. Kansalliset viranomaiset voivat lisäksi pyytää komissiolta tulkinta-apua direktiivin säännöksiin.

Elintarvikemarkkinavaltuutetun toteuttamat kyselyt, haastattelut ja muut taustaselvitykset

Elintarvikemarkkinavaltuutettu tekee monenlaisia taustaselvityksiä. Näiden tarkoituksena on pysyä ajan tasalla siitä, mitä ja minkälaisia muutoksia elintarvikemarkkinoilla ja elintarvikeketjun toimintaympäristössä tapahtuu. Taustaselvitykset voivat olla alan toimijoille suunnattuja kyselyjä tai haastatteluja. Kyselyt ja haastattelut voidaan kohdistaa erilaiselle joukolla toimijoita. Joissain tapauksissa on perusteltua hankkia tietoa hyvin laajasti kaikilta elintarvikeketjun toimijoilta. Toisissa tapauksissa taas kohderyhmä voi olla hyvin tiukasti rajattu joukko toimijoita, esimerkiksi tietyille ostajalle tiettyjä tuotteita toimittavat tavarantoimittajat.

Myös erilaisia elintarvikemarkkinoita ja elintarvikeketjun toimintaympäristöä kuvaavia aineistoja, kuten tilastoja ja tutkimusraportteja seurataan aktiivisesti. Niiden perusteella tehdään johtopäätöksiä markkinoilla ja toimintaympäristössä jo tapahtuneista sekä ennakoitavissa olevista muutoksista.

Vuoden 2023 toimintasuunnitelman mukaan elintarvikemarkkinavaltuutetun on tärkeää parantaa alan toimijoiden yleistä tietoisuutta lain vaatimuksista. Elintarvikemarkkinavaltuutettu toteutti vuonna 2023 kolme alakohtaista kyselyä, joiden avulla selvitettiin epäreilujen kauppatapojen esiintyvyyttä eri elintarvikeketjun aloilla, sekä kartoitettiin elintarvikemarkkinavaltuutetun tunnettuutta ja elintarvikemarkkinalain vaikutuksia elintarvikeketjun toimintaan. Alakohtaisia kyselyitä on tarkoitus toistaa joka toinen vuosi. Toistettavien kyselyjen avulla lisätään toimijoiden tietoa oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan sekä seurataan, miten valtuutetun tunnettuus sekä toimijoiden näkemykset elintarvikemarkkinalain ja sen vaikutuksista markkinoiden toimintaan muuttuvat ajan mittaan. Näin saadaan tietoa lain vaikuttavuudesta ja toimivuudesta. Tämä tieto on olennaista valtuutetun toiminnan kehittämisen näkökulmasta.

Vuonna 2023 alakohtaiset kyselyt toteutettiin leipomo- ja konditoria-alalle ja liha-alalle. Lisäksi kyselyprosessi aloitettiin marja- ja hedelmäalalle.

Leipomo- ja konditoria-alan toimijoilta kysyttiin, mihin elintarvikemarkkinallain kieltämiin käytäntöihin liittyy ongelmia. Noin puolet kaikista vastaajista koki, että alalla on ongelmia maksuaikoihin liittyen. Lähes puolet vastaajista oli myös törmännyt sopimuksen ehtojen yksipuoliseen muuttamiseen liittyviin ongelmiin. Myös myymättä jääneiden tavaroiden palauttamista tavarantoimittajalle ilman korvausta esiintyi 37 % mielestä. 31 % vastaajista oli kohdannut kaupallisia kostotoimia ja 25 % liian myöhään tehtyjä tilausten peruutuksia.

84 % leipomo- ja konditoria-alan kyselyyn vastanneista toimijoista tiesi, että Suomessa on elintarvikemarkkinalaki. Toisaalta ainoastaan 58 % tiesi, että Suomessa toimii elintarvikemarkkinavaltuutettu. Molempien tunnettuus oli sitä parempi, mitä isompi yritys oli kyseessä. Valtaosa vastaajista koki, että elintarvikemarkkinalaki on parantanut tavarantoimittajien asemaa elintarvikeketjussa ainakin hieman.

Liha-alalle ja marja- ja hedelmäalalle toteutettujen kyselyiden tulokset julkaistaan alkuvuonna 2024.

Elintarvikemarkkinavaltuutettu teki vuoden 2023 aikana selvitystyötä Ahvenanmaan elintarvikemarkkinoista yhdessä Ruotsinkielisten maa- ja metsätaloustuottajien keskusliitto SLC:n kanssa. Selvitystyötä varten elintarvikemarkkinavaltuutettu haastatteli 18 maatilaa, viittä teollisuusyritystä, neljää vähittäiskaupan edustajaa, kolmea tukkukauppatoimijaa ja neljää ravintola-alan toimijaa. Lisäksi keskusteluja käytiin julkisen sektorin toimijoiden kanssa. Elintarvikemarkkinavaltuutettu hyödyntää haastatteluista saatuja tietoja markkinoiden seuraamis- ja kehittämistyössä. Tarvittaessa saatuja tuloksia julkaistaan myös laajemmin.

Lisäksi vuoden 2023 aikana tehtiin selvitys hunajan valikoimajaksoista. Kyse on siitä, milloin ja kuinka aikaisin ennen tuotteiden toimitusta hunajatuotteiden hintatarjoukset on annettava päivittäistavarakaupoille ja kuinka pitkään kyseisen hintojen on oltava voimassa. Selvityspyynnö lähetettiin yhdeksälle alan toimijalle ja vastaus saatiin kahdelta toimijalta. Elintarvikemarkkinavaltuutettu totesi 1.9.2023 tältä osin, ettei selvitysten perusteella käynyt ilmi elintarvikemarkkinallain vastaista menettelyä. Hunajatuotteiden valikoimajaksokäytäntöihin näyttäisi kuitenkin liittyvän seikkoja, joista olisi syytä neuvotella alan toimijoiden kanssa.

4.2 Viestintä

Vuoden 2023 isoimpia viestinnällisiä toimenpiteitä olivat maaliskuussa järjestetty Näkemyksiä elintarvikemarkkinoiden sääntelystä ja valvonnasta -seminaari, sekä marraskuussa 2023 julkaistu Opas elintarvikemarkkinoiden sääntelystä ja valvonnasta. Seminaariin viestintä tuotti mm. sähköposti- ja sosiaalisen median mainosmateriaaleja, osallistujaviestintää ja näyttöaineistoja seminaariin. Lisäksi viestintä hoiti yhteydenpidon puhuihin ja keräsi ja analysoi seminaarista saadut palautteet.

Lokakuussa julkaistu Opas elintarvikemarkkinoiden sääntelystä ja valvonnasta sai alkunsa seminaariosallistujien toiveesta. Oppaan tarkoituksena on selkeyttää eri toimijoiden rooleja elintarvikemarkkinoiden sääntelyssä ja valvonnassa. Opasta tullaan jatkokehittämään ja päivittämään tulevaisuudessa.

Vuonna 2023 elintarvikemarkkinavaltuutetun toimisto antoi yhden ohjeistuksen. Ohjeistus julkaistiin toimiston verkkosivuilla osoitteessa www.elintarvikemarkkinat.fi. Ohjeistus ja sitä koskevat tiedotteet julkaistiin suomen ja ruotsin kielellä. Lisäksi toimisto lähetti vuoden

aikana useita muita tiedotteita. Tiedottamisessa on hyödynnetty tiedotejakelupalvelu ePressiä, joka otettiin käyttöön vuonna 2022.

Elintarvikemarkkinavaltuutettu julkaisi kuusi uutiskirjettä vuonna 2023. Uutiskirjeen konseptia kehitettiin entisestään. Uutiskirjeissä käsiteltiin sekä elintarvikemarkkinoiden että toimiston ajankohtaisia asioita. Uutiskirjeen sisällöt on haluttu pitää informatiivisina ja kompakteina. Uutiskirjeen tilaajamäärät ovat kasvaneet vuoden 2023 aikana tasaisesti. Vuoden 2023 lopussa uutiskirjeen tilaajia oli 239, mikä on 75 tilaajaa enemmän kuin vuonna 2022.

Elintarvikemarkkinavaltuutettu on hyödyntänyt aktiivisesti sosiaalista mediaa muun muassa pyrkien lisäämään tunnettavuuttaan. Sosiaalisessa mediassa elintarvikemarkkinavaltuutettu on jakanut muun muassa tietoa elintarvikemarkkinoin muutoksista ja muista elintarvikemarkkinoiniin liittyvistä keskeisistä asioista, sekä kertonut valtuutetun toiminnasta. Lisäksi sosiaalisen median avulla on kasvatettu rekrytointi-ilmoitusten ja toteutettujen kyselyiden näkyvyyttä. Sosiaalisen median kanavista elintarvikemarkkinavaltuutettu on käyttänyt ensisijaisesti LinkedIniä ja X:ää (ent. Twitter). Valtuutetun sosiaalisen median seuraajamäärät ovat nousseet vuoden aikana tasaisesti.

4.3 Tapahtumat

Elintarvikemarkkinavaltuutettu järjesti 21.3.2023 seminaarin elintarvikemarkkinoiden sääntelystä ja valvonnasta. Seminaarissa omista rooleistaan elintarvikemarkkinoiden sääntelyssä ja valvonnassa kertoivat elintarvikemarkkinavaltuutetun lisäksi Kilpailu- ja kuluttajavirasto, sekä Keskukskauppakamarin itsesäätelyelimet Elintarvikeketjun kauppatalautakunta, Liiketapalautakunta ja Elintarvikemarkkinointilautakunta.

Seminaarissa kuultiin myös käytännön kokemuksia elintarvikemarkkinoiden sääntelystä ja valvonnasta. Oman kokemuksensa elintarvikemarkkinoiden sääntelystä ja valvonnasta seminaarissa kertoivat Retail Analyst Arhi Kivilahti Ada Insightsilta, viljelijä ja yrittäjä Timo Jaakkola Lanterralta, toimitusjohtaja Jyrki Karlsson Linkosuoilta sekä asianajaja ja osakas Leena Lindberg Asianajotoimisto Krogerukselta.

Seminaarin lopuksi kuultiin paneelikeskustelu, jossa panelisteina toimivat Arhi Kivilahti, Timo Jaakkola, Jyrki Karlsson, Leena Lindberg ja Veikko Vahtera. Paneelikeskustelun moderaattorina toimi Elintarvikemarkkinavaltuutetun toimiston erityisasiantuntija Tapani Yrjölä. Panelistit olivat yksimielisiä siitä, että elintarvikemarkkinoiden sääntelyn tulee olla selkeää, eikä sitä saa olla liikaa.

Seminaarista kerätyn palautteen perusteella tilaisuus oli pidetty ja vastaavanlaisia tilaisuuksia toivottiin lisää. Lisäksi palautteissa korostui tarve tiedon lisäämiseen aiheeseen liittyen. Elintarvikemarkkinavaltuutettu tulee järjestämään vastaavanlaisia tilaisuuksia myös jatkossa.

Elintarvikemarkkinavaltuutetun toimisto osallistui 23.5.2023 Helsingin messukeskuksessa järjestettyyn Elintarvikepäivään esittelijänä. Elintarvikemarkkinavaltuutetun pisteellä toimiston viestintäasiantuntija Mira Koponen ja korkeakouluharjoittelija Ida Sundell kertoivat osallistujille elintarvikemarkkinavaltuutetun toimiston toiminnasta ja keräsivät tilaajia elintarvikemarkkinavaltuutetun uutiskirjeeseen. Lisäksi elintarvikemarkkinavaltuutettu Olli Wikberg ja erityisasiantuntija Tapani Yrjölä osallistuivat Elintarvikepäivään tavallisina kävijöinä.

Elintarvikepäivän aikana elintarvikemarkkinavaltuutetun uutiskirje sai 25 uutta uutiskirjetilaajaa. Myös valtuutetun LinkedIn-kanava sai päivän aikana 10 uutta seuraajaa.

Elintarvikepäivän osallistujat olivat suurimmaksi osin elintarviketieteilijöitä, jotka eivät ole elintarvikemarkkinavaltuutetun keskeistä kohderyhmää. Kuitenkin muissa

näytteilleasettajissa oli elintarvikealan yrityksiä, joille elintarvikemarkkinavaltuutetun toiminta on keskeistä. Paikalla oli myös elintarvikealan opettajia, jotka aikoivat kertoa elintarvikemarkkinavaltuutetun toiminnasta oppilailleen.

Elintarvikemarkkinavaltuutetun toimisto osallistui OKRA-maatalousnäyttelyyn, joka järjestettiin 5.-8.7.2023 Oripään lentokentällä. OKRA on yksi Suomen suurimmista maatalousnäyttelyistä. Neljän päivän aikana messuilla kävi 83 000 kävijää.

Elintarvikemarkkinavaltuutetun toimisto osallistui maatalousnäyttelyyn osana Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan yhteistä näyttelyosastoa. Osaston omalla Luonnonvarat-lavalla kuultiin päivittäin lyhyitä tietoiskuja ja esittelyjä hallinnonalan tärkeitä teemoista. Elintarvikemarkkinavaltuutetun toimiston erityisasiantuntija Tapani Yrjölä kertoi lavalla mm. elintarvikemarkkinavaltuutetun toiminnasta ja uudistetun elintarvikemarkkinalain maksuajoista ja muista elintarvikemarkkinoiden ajankohtaisista aiheista.

Elintarvikemarkkinavaltuutetun toiminta ei aiheuttanut suurta kiinnostusta messukävijöiden keskuudessa. Messujen kävijäkunta koostuu maatalousalan ammattilaisista, mutta suurilla messuilla on niin paljon nähtävää ja kuultavaa, että oman näyttelypisteen pitäminen neljän päivän ajan ei ole toimiston pienien resurssien tehokasta käyttöä. Näin ollen toimistossa on tehty linjaus, että jatkossa elintarvikemarkkinavaltuutettu ei lähtökohtaisesti osallistu tämän tyyppisille messuille omalla näyttelypisteellä. Mikäli messujen tai muiden tapahtumien kohderyhmä koetaan elintarvikemarkkinavaltuutetun toimistolle keskeiseksi, pyritään tilaisuudessa saamaan suurempi rooli esimerkiksi puhujana toimimisen avulla.

4.4 Esiintymiset, tapaamiset ja vierailut sekä asiantuntijajäsenyydet

Toimintavuoden aikana valtuutettu on tavannut laajasti ympäri Suomen elintarvikealan tuottajia sekä teollisuuden, kaupan, keskusliittojen ja jäsenjärjestöjen edustajia. Valtuutettu oli kuultavana hallitusneuvotteluissa Kasvun kaava reformipöydässä sekä oikeusministeriön maksuviivästysasetusta koskevassa työryhmässä. Valtuutettu on ollut jäsenenä Ruokaketjun toimivuus ja arvonmuodostus (Ruokaketju) -hankkeen ohjausryhmässä.

Toimiston erityisasiantuntija on ollut jäsenenä Kavedit-hankkeessa, jonka tavoitteena on lisätä tutkitun tiedon avulla julkista keskustelua jalostusmenetelmien ymmärryksessä, asenteista hyväksyttävyydestä ruoantuotannossa, ja tuottaa yhteistä, neutraalia tietopohjaa päätöksentekijöille ja arvoketjun toimijoille.

5 Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen

5.1 Henkisten voimavarojen hallinta

Yhteisöllisyyttä korostaviin viikkopalaverihin on osallistunut koko henkilöstö. Niissä on käsitelty valtuutetun neuvonta- ja valvontatyöhön liittyviä substanssiasioita sekä toimiston hallinnollisia asioita. Toimintavuoden aikana on pyritty uudistamaan kokouskäytäntöjä sekä sopimaan yhteisiä pelisääntöjä.

Elintarvikemarkkinavaltuutetun toimiston henkilöstössä on ollut sen toimintavuosien aikana toimiston pieneen kokoon nähden paljon vaihtuvuutta. Vaihtuvuus ja henkilöstövajaukset ovat kuormittaneet pienen toimiston henkilöstöä valitettavan paljon. Toimiston toimintakyvyn kannalta määräaikaiset virkasuhteet ovat epätoivottava tapa huolehtia lakisääteisistä tehtävistä.

Tunnusluku	Toteuma 2019	Toteuma 2020	Toteuma 2021	Toteuma 2022	Toteuma 2023
HENKILÖSTÖN RAKENNE					
Henkilöstömäärä (htv), josta	0,33	4,68	7,86	7,36	5,7
Osa-aikaisen henkilöstön osuus (%)	0		0	0	0
Naiset/miehet (%)			63/32	71/29	69/31
HYVINVOINTI JA OSAAMINEN					
Sairauspoissaolot (työpäivät/htv)		1,7	3,6	11,8	3,7
Koulutustaso (indeksiluku 1-8)			7	6,6	6,7
Koulutus ja kehittäminen (työpäivät/htv)		1,5	1,15	0,54	1,8

Taulukko 3. Henkisten voimavarojen hallinta

5.2 Henkilöstöresurssit ja henkilöstön rakenne

Elintarvikemarkkinavaltuutetun toimistossa työskenteli vuonna 2023 valtuutetun lisäksi lakimies, erityisasiantuntija, viestintäasiantuntija, asiantuntija ja johdon assistentti sekä korkeakouluharjoittelija (yhteensä 5,7 htv).

Henkilöstöresurssit	Toteuma 2019	Toteuma 2020	Toteuma 2021	Toteuma 2022	Toteuma 2023
Henkilöstömäärä vuoden lopussa			8	7	6
naiset / miehet (%)			63/37	72/28	69/31
henkilötyövuodet	0,33	4,68	7,86	7,36	5,7
keski-ikä			32,3	39,9	46,5
koulutustasoindeksi			7	6,6	6,7
vakinaiset			2	3	3
määräaikaiset			6	4	3
kokoaikaiset			8	7	6
osa-aikaiset			0	0	0
säännöllisenä työaikana tehdyn työajan osuus vuosityöajasta	0	91	84	82	86
kokonaistyövoimakustannukset € / vuosi (1000 euroa)	44	266	536	527	438

Taulukko 4. Henkilöstöresurssit

5.3 Työhyvinvointi ja kehittäminen

Elintarvikemarkkinavaltuutetun toimiston henkilöstöllä on ollut mahdollisuus halutessaan osallistua oman osaamisensa kannalta keskeisiin koulutustilaisuuksiin vuonna 2023. Lisäksi henkilöstö on voinut osallistua Ruokaviraston ja muiden sidosryhmien järjestämiin koulutuksiin.

Toimisto on tarjonnut henkilöstölleen Epassi Flex ja Epassi Lounas edut sekä mahdollisuuden käyttää tunti viikossa työaika liikuntaan.

Toimisto järjesti vuoden 2023 aikana kaksi kehittämispäivää. Ensimmäinen kehittämispäivä järjestettiin Turussa 25.-26.5.2023. Kehittämispäivien aikana keskusteltiin toimiston käytännön toimintatavoista ja linjattiin yhteisiä pelisääntöjä tulevaisuuteen. Lisäksi toimisto pääsi tutustumaan Turkulaisen Deliverde -perheyriksen toimintaan ja historiaan.

Vuoden toinen kehittämispäivä järjestettiin 10.11.2023 Helsingin Lapland Hotelsin kokoustiloissa. Kehittämispäivän aiheena oli vuoden 2023 painopisteet. Lisäksi käsiteltiin substanssiasiodien prosesseja sekä kuultiin viestinnän ajankohtaiskatsaus.

Marraskuussa 2022 aloitetun työpaikkaselvityksen tuloksia käsiteltiin vuoden 2023 aikana yhteistyössä työterveyshuolto Mehiläisen kanssa. Työterveyshuolto Mehiläisen psykologi osallistui myös toimiston kehittämispäivään 10.11.2023.

6 Tilinpäätösanalyysi

6.1 Tuotto- ja kululaskelma

1000 euroa	Toteuma 2021	Toteuma 2022	Tavoite 2023	Toteuma 2023
TOIMINNAN TUOTOT				
Maksullisen toiminnan tuotot	0	0	0	0
Vuokrat ja käyttökorvaukset	0	0	0	0
Muut toiminnan tuotot	0	4	4	2
TOIMINNAN KULUT				
Aineet, tarvikkeet, tavarat				
- Ostot tilikauden aikana	17	11	12	7
- Varastojen lisäys(-)/vähennys(+)	0	0	0	0
Henkilöstökulut	536	527	529	438
Vuokrat	1	1	4	0
Palvelujen ostot	81	70	70	74
Muut kulut	10	9	26	32
Valmistus omaan käyttöön (-)	0	0	0	0
Poistot	0	0	0	0
Sisäiset kulut	0	0	0	0
JÄÄMÄ I	-645	-614	-637	-549
RAHOITUSTUOTOT JA -KULUT	0	0	0	0
SATUNNAISET TUOTOT JA -KULUT	0	0	0	0
JÄÄMÄ II	-645	-614	-637	-549

Taulukko 5. Tuotto- ja kululaskelma

6.2 Rahoituslaskelma

Rahoituslähde (1000 euroa)	Toteuma 2021	Toteuma 2022	Tavoite 2023	Toteuma 2023
Toiminnan kokonaisrahoitus (tulot ja menot), josta				
Toimintamenomomentin rahoitus yhteensä, josta	500	500	500	500
- Nettomääräraha / nettokäyttö	500	500	500	500
- Yhteisrahoitus valtion talousarvionalouden sisältä (LKP 3978)	0	0	0	0
- Yhteisrahoitus EU:lta (LKP 3971)	0	0	0	0
- Muu yhteisrahoitus valtion talousarvion ulkopuolelta (LKP;t 3970 ja 3979)	0	0	0	0
- Maksullinen toiminta (LKKP 30 -alk.)	0	0	0	0
- Muut tulot (mm. muut 3 -alk. sekä 50, 60- ja 80 -alk. LKP:t)	0	4	4	2
Muu valtion TA-rahoitus (muiden mom. määrärahat)	0	0	0	0
Toimintamenomomentin rahoitus				
Nettokäyttö/ -käyttöarvio	644	615	637	550
TP/Budjetoitu/TAE	500	500	500	500
Edelliseltä vuodelta siirtynyt määräraha (arvio)	500	356	196	242
Seuraavalle vuodelle siirtyvä määräraha (arvio)	277	242	58	192

Taulukko 6. Rahoituslaskelma

6.3 Kustannukset kululajeittain

v.2023	Kululaji	LKP -tili	Toteuma (€)
Yhteensä			549 827
4300111500 Elintarvikemarkkinav altuutetun toimisto	39. Muut toiminnan tuotot	Yhteensä	-2 003
		39610000 Yhteistoiminnan kustannusten korvaukset EU:lta	-703
		39690000 Muut yhteistoiminnan kustannusten korvaukset	-1 300
	40. Aineet tarvikkeet ja tavarat	Yhteensä	7 222
		40010000 Toimistotarvikkeet	243
		40020000 Kirjat, lehdet ja muut painotuotteet	4 002
		40030000 Elintarvikkeet, juomat ja tupakka	1 408
		40060000 Poltto- ja voiteluaineet	180
		40090000 Muut aineet, tarvikkeet ja tavarat	1 389
	41. Henkilöstökulut	Yhteensä	438 334
		41000100 Virkasuhteisten varsinaiset palkat	357 062
		41000200 Virkasuhteisten työaika- ja suoriteperusteiset lis	531
		41000300 Virkasuhteisten ylityökorvaukset	0
		41000400 Virkasuhteisten lomarahat	5 715
		41000500 Virkasuhteisten lomakorvaukset	2 647
		41000800 Virkasuhteisten matkapäiväkorvaukset	110
		41100000 Työnantajan sosiaaliturvamaksut	5 601
		41120000 Eläkemaksut	65 024
		41140000 Tapaturmamaksut	1 644
	42. Vuokrat	Yhteensä	677
		42030000 Kuljetusvälineiden vuokrat	677
	43. Palvelujen ostot	Yhteensä	73 882
		43200000 Painatuspalvelut	372
		43270000 Sovelluspalvelut	49
		43300000 Koulutuspalvelut	1 099
		43900000 Ravitsemispalvelut	5 215
		43920000 Asiantuntija- ja tutkimuspalvelut	1 660
		43920001 Tietotekniikan asiantuntija- ja ylläpitopalvelut	4 135
		43920010 Käännös- ja tulkkaukspalvelut	2 790
		43990000 Muut ulkopuoliset palvelut	57 976
		43990002 Työkorvaukset	586
	45. Muut kulut	Yhteensä	31 715
		45000100 Päivärahat kotimaa	4 196
		45000200 Päivärahat ulkomaa	1 412
		45010000 Kilometrikorvaukset	1 505
		45020001 Matkustuspalvelut	23 174
		45200000 Patentti-, lisenssi- ja käyttöoikeusmaksut	211
	45990000 Muut kulut	1 217	

Taulukko 7. Kustannukset kululajeittain

7 Epäilty väärinkäytökset

Ruokavirasto on 8.11.2023 tehnyt Helsingin poliisilaitokselle tutkintapyyntö elintarvikemarkkinavaltuutettu Olli Wikbergin toiminnasta virkatehtävissään. Tutkintapyyntö johtuu epäilystä virka-aseman väärinkäytöksestä, joka koskee valtion varojen käyttöä työtehtävien hoidossa mm. matkustukseen ja hankintoihin.

Helsingin poliisilaitos on aloittanut asiassa esitutkinnan, joka on kesken. Poliisille tehdyt ilmoitukset rikoksesta sekä esitutkintaa ja syyteharkintaa varten saadut ja laaditut asiakirjat eivät ole julkisuuslain mukaan vielä julkisia.

8 Kauppatapadirektiivin 10 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu raportti

Euroopan unionin jäsenvaltioiden elintarvikemarkkinavalvontaviranomaiset toimittavat vuosittain Euroopan komissiolle raportin (Kauppatapadirektiivin 10 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu raportti), jossa esitetään muun muassa saatujen valitusten lukumäärä sekä vireille pantujen ja päätettyjen tutkimusten lukumäärä edeltävän vuoden aikana. Elintarvikemarkkinavaltuutetun toimiston vuoden 2023 raportti on toimintakertomuksen liitteenä (liite 1. UTP Report 2023).

Helsingissä 16.2.2024

Ismo Tuominen

elintarvikemarkkinavaltuutetun sijainen, lakimies

Elintarvikemarkkinavaltuutettu
Livsmedelsmarknadsombudsmannen
The Food Market Ombudsman

Elintarvikemarkkinavaltuutetun toimisto / PL 200 / 00027 RUOKAVIRASTO
Livsmedelsmarknadsombudsmannens byrå / PB 200 / 00027 LIVSMEDELSVERKET The Office of the
Food Market Ombudsman / P.O. Box 200 / FI-00027 FINNISH FOOD AUTHORITY, FINLAND

+358 29 520 55 33 / etmv@etmv.fi

 Elintarvikemarkkinavaltuutetun toimisto - The Office of the Food Market Ombudsman

 @ETMV_toimisto

Form number:	
Name:	
Business process:	Unfair trading Practices
Sector:	Horizontal
Description:	Annual report on unfair trading practices complaints and cases in the Member States
Reference from:	
Reference to:	
Legal base type:	Parliament and Council Directive
Reference:	D 2019/633
Article/Paragraph	
	Directive - I 2019/0633 Art. 10
Confidential AGRI :	
Confidential MS :	
Confidential AGRI & MS :	
Outlier (more info in the comment):	
Light Report Name:	
Produced on:	

Reporting period	1.1.2023	to	31.12.2023
Number of guidance cases	35		
Number of mediation cases or meetings			
Number of complaints received during the reporting period (incl. anonymous hints)	1		
Number of complaints rejected/closed/withdrawn			
Number of investigations opened during the reporting period	2		
Number of ex officio cases opened during the reporting period			
Number of investigations closed during the reporting period			
Number of investigations resulting in finding an infringement			
Number of ongoing investigations	3		
Number of sector inquiries	2		

Details on closed cases/investigations

Case identifier	Unfair trading practices	Summary description of the matter	Name of the buyer	Buyer's position in the supply chain	Turnover of the buyer in MEUR	Turnover of the supplier in MEUR	Agricultural and food product	Outcome of the investigation	Fine		Fine amount in EUR	Link to the decision, if published	Upload further
									Yes	No			

Other documents and reports regarding annual activities of the enforcement authorities (upload documents)